

Gyakorlatra való felkészülés néhány módszertani kérdése

Tóth József alezredes

Az elmúlt években lefolytatott csapat-, parancsnoki és törzsvezetési, illetve önálló hadtáp gyakorlatokon szinte minden esetben hasonló és ismétlődő hiányosságok fordultak elő a hadtáp törzsek, hadtápalegységek tevékenységében. Különböző írásos értékelések olvasása, folyóiratok és más publikációk anyagának tanulmányozásakor olyan következtetésre juthatunk, hogy a tábori körülmények között végrehajtott gyakorlatokon a hadtáp tevékenység egyes feladatok végrehajtását alapvetően nem befolyásoló, de fontos praktikus kérdéseit gyakran elnagyolják a gyakorlók.

Igy például a hadtáp törzsek és a hadtáp alegységparancsnokok a gyakorlatokon általában nem fordítanak kellő gondot az elhelyezési (települési) körletek kiválasztására, az ott történő berendezkedésre. A hadtáp vezetési pontokat nem a szabályzatoknak megfelelően telepítik, formálisan szervezik meg az őrzés-védelmet, annak végrehajtása sablonos. A törzsekben nem osztják el előre az egyes feladatokat, nem készülnek fel a tisztek egymás helyettesítésére, a hadtáp vezetési pont ügyeletes tevékenysége sok kívánnivalót hagy maga után.

Bár, egy gyakorlat hadtáp tevékenységének értékelése során a fenti kérdések nem a legfontosabb mutatók, és ezen fogyatékoságok ellenére a gyakorlat célját elérheti, mégis szükséges foglalkozni velük, mielőtt még ezek a hiányosságok szemléletünkben természetessé válnának. E praktikus kérdések háborús körülmények között, nagyon sokszor elsődleges fontosságú feladatokká léphetnek elő a személyi állomány és az anyagi-technikai eszközök megóvása, ezáltal a feladatok végrehajtási feltételeinek biztosítása érdekében. Ezenkívül látnunk kell, hogy ilyen és hasonló hiányosságok jelentős része elkerülhető a gyakorlatokra való tervszerűbb és gondosabb felkészüléssel.

A gyakorlatokra való felkészülés során igen fontos annak előzetes tisztázása, hogy a soron következő gyakorlat jellegéből adódóan a hadtáp-törzs, illetve a hadtáp alegységek előreláthatóan milyen feladatokat oldjanak meg. Lényegében ebből indul ki a felkészülés megszervezése. Egy-egy gyakorlatra való felkészülés nemcsak a megelőző néhány napon tör-

ténjen, hanem már jóval korábban. A hadtáp szolgálaton belüli felkészülésnek több formája lehet. Ilyenek a hadtáp törzsek törzsfoglalkozásai, különböző módszertani foglalkozások a törzsek és hadtáp alegységek részére, szakharcászati alaki foglalkozások és nem utolsósorban az anyagi-technikai eszközök előkészítése, a gyakorlat „éles” ellátási feladatainak megtervezése-megszervezése.

A hadtáp megszervezésével kapcsolatos feladatokra való felkészülés során célszerű térkép alapján tanulmányozni és megismerni a terep jellegét, megvizsgálni az útviszonyokat.

A hadtáp személyi állományának gyakorlatra történő felkészítése során végre kell hajtani az adott kiképzési időszakra meghatározott kötelek kiképzési feladatokat. Elsősorban a komplex foglalkozásokat, hadtáp gyakorlatokat.

Amennyiben szükségesnek látszik, az egyes korábban levezetett foglalkozásokat célszerű megismételni. Ez azért is fontos, mert az adott időszakra (időszakokra) központilag meghatározott kiképzési feladatok egyben a gyakorlatra való eredményesebb felkészülést is szolgálják.

A gyakorlatokon az utóbbi időben az elhelyezési körletek szemrevételezésének és az ott történő elhelyezkedés előzetes megtervezésének végrehajtása nem elég alapos. Már a felkészülés időszakában célszerű a hadtáp törzsből, alegységből kijelölni egy felelős tisztet, aki a gyakorlat során folyamatosan foglalkozik ezekkel a kérdésekkel. Ez a tiszt felkészülése során lehetőség szerint ismerje meg a terepet, az útviszonyokat, a hadtáp gyakorlatra elvonulók állományát, szervezetét, ezek feladatait a gyakorló szervek terület szükségletét. Ismerni kell a különböző hadtáp alegységek elhelyezési (települési) körleteivel szemben támasztott követelményeket, a körletek elfoglalásának rendjét a gyakorlaton alkalmazott jeleket, jelzéseket. E feladatra kijelölt és felkészült tiszt legyen képes az elhelyezést előkészítő csoportot irányítani, a gyakorló alegységek gépjárműoszlopait úgy nappal, mint éjszaka rendben, szervezeten elhelyezési körleteikbe bevezetni.

A hadtápalegységek elhelyezési (települési) körleteikben történő szétbontakozása, berendezkedése a tapasztalatok szerint sok egységnél hevenyészett módon valósul meg.

A gyakorlatra való felkészülés során szükséges a kérdéssel külön is foglalkozni. A telepítés, előrevonás (áttelepítés), szétbontakozás végrehajtása egyik fontos területe a hadtáp megszervezésének. E feladatok végrehajtásának, vezetésének tökéletesebb ismerete érdekében a gyakorlatra való felkészülés során célszerű módszertani foglalkozást tartani a hadtáp tiszti, tiszthelyettesi és — alparancsnoki beosztásban levő — sorállomány részére.

A foglalkozásokon egyik gyakorlati módszer lehet, ha egy mágneses táblára különböző formájú elhelyezési körleteket rajzolunk, feltüntetve rajtuk a terep lehetséges — és nem a legoptimálisabb domborulatait is. Ezekben a körletekben elhelyezzük a gyakorlatra kijelölt (várhatóan kijelölésre kerülő) hadtáp alegységeket, azok funkcionális részlegeit. A célszerű elhelyezésnek legyenek különböző variációi. Ezeket a táblán játszunk le; bebizonyítva azt, hogy az adott területen többféleképpen is el lehet helyezni ugyanazt az alegységet (részleget). A szemléltetés alkalma-

zására szolgáló mágneses táblán előre készített modelleket használjunk. A módszertani foglalkozás másik módszere lehet a terepasztalon lefolytatott foglalkozás. A terepasztalon a rendelkezésre álló segédeszközökkel behatárolunk egy elhelyezési (települési) körletet, majd a különböző maketektől megalakítjuk a várható hadtáp alegységeket (részlegeket). Ezek segítségével lejártsuk az oszlopok szétbontakozását, a körlet tervszerű — esetleg több irányból történő — elfoglalását, az ott történő berendezést, csoportosulást.

Az előkészítésnek olyan módszere is lehet, hogy egy kis alegység gyakoroltatásával a valóságban bemutatjuk egy-egy körlet kiválasztásával (szemrevételezésével), elfoglalásával, az ott történő szétbontakozással, berendezéssel stb. kapcsolatos feladatok módszeres végrehajtását.

A hadtáp alegységek mozgatásának, szétbontakozásának, elhelyezkedésének módszertani foglalkozásain nem szabad megfélekedni a hadtáp lépcsőzéséről. Az első lépcsőbe az egészségügyi, technikai (javító-vontató) alegységeken kívül csak olyan csoportokat, eszközöket osszunk be, amelyekre a csapatok kiszolgálásához feltétlenül szükség van. Tehát pl. ha az adott időszakban nem szükséges üzemanyag-átadás, akkor ilyen eszközöket ne erőltessünk be az első lépcsőbe, különösen akkor, ha az alegység hadtápban üzemanyag készlet is van. Az első lépcső mozgatása, szétbontakoztatása, telepítése (elhelyezése) hasonlóan történik, mint a második lépcsőé, ezért a felkészítés során egységes módszereket kell követni mindkét állománynál.

Kiemelném a hadtáp vezetési pont szétbontakozásával, elhelyezésével (telepítésével) és berendezésével kapcsolatos kérdéseket. Vannak olyan esetek — pl. rövid egyhelyben tartózkodás —, amikor a hadtáp vezetési pontnak elhelyezkedéséből kell feladatát megoldania. Ennek formáját, módszerét ki kell alakítani még a gyakorlatokra való felkészülés során. Egyértelműen rögzíteni kell — a hadtáp vezetési ponton tartózkodásra kötelezett fegyvernemi és szolgálati ágak vezetőinek egyetértésével —, melyek azok a részek, csoportok, amelyeknek minden esetben funkcionálniuk kell, azok tevékenységéért ki a felelős (törzsek, híradás őrzés-védelem stb.). A felkészülés során feltétlenül javasolom levetíteni és feldolgozni a közelmúltban készült „Hadtáp vezetési pont” című katonai oktatófilmet. Ezzel komoly segítséget nyújthatunk a hadtáp vezetési pontra beosztott állomány szemléletének alakításához, tudatos tevékenységének kifejtéséhez.

Néhány helyen bevált módszerként alkalmazzák, hogy a hadtáp vezetési pontra, vagy az egész egység hadtápjára vonatkozóan előre elkészítenek típus települési vázlatokat, amit a helyszínen a terephez tájolnak, pontosítanak. Ezzel elérhető, hogy egységes rendszer, sőt rend lesz a hadtáp vezetési ponton belül, mivel mindig ugyanaz lesz a helye és szerepe mindenkinek, minden eszköznek. Ugyanakkor ez sablonosságot jelent, amely sok esetben célszerűtlenséghez, sőt esetenként a valóságtól való teljes elszakadáshoz is vezethet.

A hadtáp megszervezésén belül másik igen fontos és kiemelésre méltó terület az őrzés-védelem és tömegpusztító fegyverek elleni védelem megtervezése, megszervezése.

E fogalom körébe tartozó rendszabályokat sok esetben hajlandók vagyunk gyakorlatainkon leegyszerűsíteni, egyrészüket elhagyni. A hadtáp megszervezésében ez az a terület, ahol az ellenőrzést végző előjáró parancsnokoknak és törzsek képviselőinek a legtöbb kifogásolni valójuk lehet. Éppen ezért egy adott gyakorlatra való felkészülés során kiemelt figyelmet fordítsunk ezekre a kérdésekre.

A hadtáp alegységek őrzés-védelmi feladatokra való felkészítését elméleti és gyakorlati módszerrel javasolhatom végrehajtani.

Az elméleti előkészítő foglalkozáson a hadtáp törzs és hadtáp alegységek tiszti, tiszthelyettesi — szükség szerint tisztési — állománya részére célszerű ismertetni a hadtáp őrzés-védelmével, tömegpusztító fegyverek elleni védelmével kapcsolatos rendszabályokat, azok tartalmát. Ezzel el kell érni, hogy mindenki előtt világos és egyértelmű legyen: az őrzés-védelem magába foglalja mindazon rendszabályokat, amelyek együttesen biztosítják a hadtáp alegységek megővését, működőképességének fenntartását, illetve helyreállítását — aktív és passzív eljárások együttes alkalmazásával — a hadtápot ért bármilyen ellenséges behatással szemben. Fontos felhívni a figyelmet, hogy egy-egy új település során az őrzés-védelem megszervezésével kapcsolatban kötelező sorrend van. E szerint mindenkor elsődleges az őrzés-figyelés, melyet a felállított őr lát el egy személyben. Majd az idő függvényében kerül sor az elhelyezési (települési) körlet közvetlen (körkörös) védelmének és harci, illetve sugárfelderítő járőrözések megszervezésére. Ezekkel a szervezési, végrehajtási feladatokkal párhuzamosan oldhatók meg a legszükségesebb műszaki és álcázási munkák, és azok fokozatos továbbfejlesztése.

A gyakorlati foglalkozáson célszerű a hadtáp teljes állományának részvétele mellett mindazokat a legfontosabb fogásokat bemutatni, amelyek az előző gyakorlaton gyengébben sikerültek, vagy esetleg egyáltalán nem került sor megvalósításukra, ugyanakkor az őrzés-védelem, tömegpusztító fegyverek elleni védelem alapvető rendszabályait képezik. Pl. riadó, gyülekezés, szétbontakozás végrehajtása, a fény- és eszközálcázás különböző módszerei, a mentőosztag, tűzoltó osztag feladatainak bemutatása, részleges mentesítés végrehajtása stb.

Az őrzés-védelmi feladatok gyakorlaton való folyamatos tervezésével, szervezésével, végrehajtásának vezetésével leghelyesebb egy tisztet megbízni és segítségével 1—2 tiszthelyettest hozzá beosztani. E csoport felkészítésével is külön foglalkozzunk. A hadtáp alegységek őrzés-védelmét célszerű a települési körletről kinagyított vázlaton megtervezni. Így viszonylag érzékelhetőbben, áttekinthetőbben lehet kijelölni az állandó jellegű örök figyelőhelyeit, céltudatosabban lehet meghatározni a szükséges védőkörleteket (objektumokat) és tüzelőállás (védőállás) szükségleteket, a vegyi-sugárfelderítő őr helyét és a járőrözést. Az őrzés-védelem tervezésénél a rendelkezésre álló erők, eszközök számvetése alapján kell megtervezni az elhelyezési (települési) körletek körkörös védelmét az ellenség földi támadásának elhárítására úgy, hogy az egymáshoz közel települt hadtáp alegységek (funkcionális részlegek) egy-egy objektumot, objektum csoportot képezzenek.

Bevált gyakorlatnak látszik, hogy a hadtáp alegységek őrzés-védelmének, tömegpusztító fegyverek elleni védelmének megtervezésével kap-

csoportos feladatok egy részét még a gyakorlat megkezdése előtt végrehajtják. Valójában igaz, hogy az elhelyezési (települési) körlet terephez pontosított vázlatának kivételével szinte minden adat rendelkezésre áll, tehát a számvetéseket, a különböző alegységek állományának kijelölését, egyes funkciók elosztását már előzetesen is meg lehet oldani, majd a helyszínen pontosítani. Ez a módszer azonban csak akkor jó és eredményes, ha a hadtáp vezető állománya a gyakorlaton következetesen meg is valósítja a fenti feladatokat és gondosan ügyelnek a sablonosság elkerülésére.

A gyakorlatot megelőzően a hadtáp alegységparancsnokok útján ellenőriztetni kell a személyi és gépjárművédő- és mentesítő eszközök meglétét, használhatóságát. Ellenőrizzük, hogy a személyi állomány mennyire ismeri a védőeszközök használatát. Amennyiben szükséges, pótoljuk a vegyvédelmi és mentesítő eszköz- és anyagihiányokat.

Célszerűnek tartom a gyakorlatra való felkészülés időszakában a törzs munkát megszervezni, illetve előre elosztani az egyes — tábori körülmények között végzendő — feladatokat. Ezt az elosztást nem lehet tipizálni, mert pl. egy egység hadtápnál azt meghatározni, hogy ki, milyen egyéb feladattal foglalkozzék a gyakorlaton, az mindenhol az állomány összetételétől függ. A legtöbb helyen a ruházati szolgálat főnököt jelölik ki összekötő tiszti feladatok ellátására. Ez megoldható akkor, ha az adott időszakban nem kell a személyi állomány fürdetésének, mosatásának, esetleges időszakos ruha cseréjének szervezésével és irányításával foglalkozni. Sok helyen az őrzés-védelmi feladatokat a tervező tiszttel végzetik, máshol az ellátó század parancsnokával. A tervező tisztnek a feladata a hadtáp okmányok elkészítése, a hadtáp vezetési pont állományának folyamatos tájékoztatása, az együttműködés szervezése és esetenként a hadtáp helyettes helyettesítése. Az élelmezési szolgálat főnök állandó feladataként meg lehet határozni pl. az ügyeletes szolgálat vezénylését, tevékenységének ellenőrzését. Az üzemanyag szolgálat főnöke szervezheti egy változat szerint a személyi állomány pihentetését és a vonatkozó terv alapján ő gondoskodik következetes betartásáról. Az egészségügyi szolgálat főnöke megbízható a vegyi-, sugárfigyelők és felderítők tevékenységének irányításával, ellenőrzésével stb. Természetesen, amikor szükséges a hadtáphelyettes mellett tevékenykedő operatív csoportba be lehet osztani az egészségügyi és az üzemanyag szolgálat főnökét is. Ez azonban csak átmenetileg mentheti fel őket a korábbi egyéb feladatok végzésének felelőssége alól.

Néhány gondolat a hadtáp vezetési pont ügyeletes szolgálat tevékenységéről. A szolgálat ellátása — mint azt a gyakorlatok sorának tapasztalatai bizonyítják — még nem teljes értékű, elsősorban az egység hadtápok viszonylatában. A szolgálat megjavítása érdekében mindenképp célszerű helyesen felmérni azt, hogy a hadtáp vezetési pontra beosztott állományból kit lehet ügyeleti szolgálatba vezényelni, kik azok a személyek, akik ezt a feladatot érdemben el tudják látni. A feladat ellátásának elősegítése érdekében a gyakorlat előtt fel kell készíteni a számításba jövő állományt mindazon feladatok ellátására (távmondatok szövegezése, forgalmaztatása, rejtjelző kódok kezelése, rádióeszközök használata, kis alegységek mozgatása, a hadtáp vezetési ponton való rend fenntartása az

őrzés-védelem, tömegpusztító fegyverek elleni védelem irányítása, aktivizálása stb.), amelyekkel a gyakorlaton találkozhatnak.

Egy gondolatban felvetem az egymás helyettesítésének kérdését. A hadtáp törzseken belüli tábori viszonyok között ez még eléggé megoldatlan. Az erre való felkészülés tervszerű végrehajtásának hiányában ugyanakkor ennek szükségességét a gyakorlatokon konkrétan érzékeltetni lehet. A probléma megoldásának egyik útja, a gyakorlatokra való komplex felkészülésben, az egymás munkájának megismerésében, a hadijátékok során más feladatkörben való ténykedésben és egyéb módokban található meg.

Végkövetkeztetésként arra szeretnék rámutatni, hogy kellő felkészülés nélkül — mint ahogyan ezt a gyakorlati példák is bizonyítják —, nem lehet eredményes gyakorlatot lefolytatni. Amikor elérjük, hogy a hadtáp törzseken belül az állomány képes lesz egymás helyettesítésére, nagyban előbbre lehet lépni a felvetett problémák megoldásában. Akkor a hadtáp törzsek és alegységek vezető állománya az adott körülményeknek és igényeknek megfelelően jobban eleget tud tenni többek között az elhelyezési körlet felderítésével, a körlet elfoglalásának irányításával, vezetésével, a hadtáp vezetési pont ügyeleti szolgálat ellátásával stb. kapcsolatos „egyéb” feladatainak, mivel az adott időszakban más is elláthatja a szakszolgálatokkal kapcsolatos munkakört.